

مروری بر کاربردهای سنتی گیاهان دارویی تیره شب‌بو در ایران

محمد مهدی دهشیری*

ایران، بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بروجرد، گروه زیست‌شناسی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۹/۰۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۲/۲۵

چکیده

در دهه‌های اخیر، استفاده از طب گیاهی به‌عنوان یک روش کارآمد و استراتژیک، در دستور کار اکثر کشورهای دنیا از جمله ایران قرار گرفته است. در پزشکی سنتی ایران، شیوه‌های بسیار گوناگونی در استفاده از گیاهان برای درمان بیماری‌ها مشاهده می‌شود که باتوجه به وسعت جغرافیایی و گوناگونی پوشش گیاهی کشور ما، این همسویی دارای توجیه کاملاً منطقی است. هدف از این مطالعه، مروری به بررسی تحقیقات انجام شده در ایران در مورد گیاهان دارویی تیره شب‌بو است. اطلاعات مربوط به این تحقیق حاصل جست‌وجو در کتب و مقالات منتشر شده در دهه اخیر می‌باشد. ۴۴ گونه گیاهی شناسایی شده به ۱۹ جنس تعلق دارد. جنس‌های *Alyssum* با ۸ گونه، *Brassica* با ۵ گونه و *Sisymbrium* با ۴ گونه بیشترین تعداد گونه را دارا می‌باشند. تروفیت‌ها با ۳۲ گونه (۷۲/۷۲ درصد) مهم‌ترین شکل زیستی هستند. بیشترین پراکنش جغرافیایی با ۲۵ درصد به ناحیه ایرانی-تورانی تعلق دارد. دو گونه‌های انحصاری *Alyssum bracteatum* و *A. persicum* در وضعیت کم‌خطر قرار دارند. گونه‌های *Descurainia* بیشترین قسمت مورد استفاده گیاهان این تیره بوده و بیشترین موارد مصرف سنتی آن‌ها عبارتند از: مدر و ضد اسکوریوت (هرکدام ۱۳ گونه)، اشتهاآور (۸ گونه)، ضد بیوست، ملین، کرم‌کش، خلط‌آور، ضد روماتیسم، دافع سنگ کلیه و مقوی بدن (هرکدام ۷ گونه). در مجموع، نتایج نشان دارد که کاربرد محلی عمده این گیاهان در زمینه درمان ناراحتی‌های گوارشی و تنفسی است.

واژه‌های کلیدی: گیاهان دارویی، تیره شب‌بو، اتنوبوتانی، ایران

* نویسنده مسئول، تلفن: ۰۹۱۶۶۶۲۹۴۶۰، پست الکترونیکی: dehshiri2005@yahoo.com

مقدمه

و تاکنون فهرست‌های زیادی از این گیاهان گزارش شده است (۲۸). گاهی در برخی مناطق از گونه‌های گیاهی خاصی استفاده می‌شود که هنوز علوم جدید به آن‌ها دست نیافته است و با استفاده از تجربه اهالی بومی می‌توان به این مهم دست‌یافت (۱۰۰). امروزه داروهای فراوری شده از گیاهان دارویی به‌عنوان نوآوری‌های زیستی در عرصه پزشکی جایگزینی شایسته برای داروهای شیمیایی هستند. یکی از علل مهم این جایگزینی عوارض جانبی کمتر داروهای گیاهی نسبت به داروهای شیمیایی است (۱۵).

هزاران سال است که ساکنین مناطق مختلف جهان، از گیاهان برای درمان بیماری‌ها و حفظ سلامتی استفاده می‌نمایند. بسیاری از داروهای که امروزه تجویز می‌شوند از گیاهان مشتق شده‌اند (۵). به همین دلیل است که گیاهان همواره مورد توجه مراکز علمی و تحقیقاتی هستند. طبیعت اطراف ما سرشار از گونه‌های گیاهی ناشناخته‌ای از نظر خواص دارویی و درمانی است که برای کشف خواص آن‌ها ممکن است به سال‌ها وقت نیاز باشد. ارائه فهرست گیاهان دارویی در نقاط مختلف جهان اولین گام در جهت کاربرد آن‌ها با استفاده از علوم و فنون جدید تلقی می‌شود

SID، Springer و Wiley online library از سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۶ (دهه اخیر) و کتب مختلف نظیر گزارش‌های طرح ملی و جامع شناسایی و پراکنش گیاهان دارویی استان‌ها است (۸-۱، ۱۷-۱۰، ۳۳-۲۶، ۵۸-۳۵، ۷۰-۶۱ و ۷۴-۷۲، ۱۰۵-۷۷). معیار کتب و مقالات انتخابی، کتب و مقالات اصیل مرتبط با موضوع تحقیق می‌باشد. سپس گونه‌هایی که اثرات دارویی آن‌ها اثبات شده، انتخاب و مرور شدند. پراکنش جغرافیایی عناصر گیاهی با استفاده از فلور ایران تعیین و صحت نام‌های علمی و مؤلف آن‌ها با آن کنترل شد (۹). نام فارسی گونه‌های گیاهی با استفاده از فرهنگ نام‌های گیاهی ایران تعیین شد (۷۵).

نتایج

طبق بررسی انجام شده تعداد ۴۴ گونه دارویی متعلق به ۱۹ جنس از تیره شب‌بو دارای کاربرد دارویی هستند. فهرست گیاهان دارویی همراه بانام علمی، نام محلی، نام فارسی، شکل زیستی، اندام مورد استفاده و کاربرد محلی و سنتی آن‌ها در جدول ۱ ارائه شده‌اند. در بین گیاهان دارویی گزارش شده جنس‌های *Alyssum L.* با ۸ گونه، *Brassica L.* با ۵ گونه و *Sisymbrium L.* با ۴ گونه بیشترین سهم را در ترکیب گونه‌های دارویی تیره شب‌بو دارند. دانه، برگ، سرشاخه گلدار و ریشه گونه‌های این تیره به ترتیب بیشترین استفاده را در بین ایرانیان دارند. تقسیم‌بندی گیاهان بر اساس شکل زیستی رانکایر شامل ۳۲ گونه تروپیت، ۱۰ گونه همی‌کریپتوفیت و دو گونه هیدروفیت را نشان می‌دهد. طبق بررسی به عمل آمده مشخص شد که زمان بهره‌برداری اکثر گیاهان دارویی تیره شب‌بو در ایران در بهار می‌باشد.

در جدول ۲ فهرست کاملی از پرکاربردترین گیاهان دارویی این تیره در ایران بر اساس موارد مصرف محلی آن‌ها دسته‌بندی شده‌اند که نشان می‌دهد بیشترین موارد مصرف گیاهان دارویی تیره شب‌بو در ایران، مربوط به درمان کدام دسته از بیماری‌ها می‌باشد.

علم اتنوبوتانی (Ethnobotany) به مطالعه و بررسی چگونگی استفاده افراد یک قوم، یک فرهنگ و یا یک ناحیه خاصی از گیاهان بومی موجود در آن منطقه می‌پردازد که دانش حاصل از این اطلاعات می‌تواند برای سایر محققان به‌ویژه محققان فارماکوگنوزی ارزش فراوان داشته باشد (۴۲). برخی از کشورها از نتایج حاصل از پژوهش‌های اتنوبوتانی جهت ساخت داروهای جدید و بهینه‌سازی توسعه آن‌ها استفاده کرده‌اند (۵۰).

کشور ایران به دلیل موقعیت زمین‌شناسی ویژه‌ای که در آن قرارگرفته است، زیستگاه‌های آبی، کوهستانی و دشتی متنوعی را در خود جای داده و به همین دلیل از نظر تنوع زیستی گونه‌های گیاهی، منطقه‌ای ارزشمند محسوب می‌شود. همچنین به دلیل قدمت تاریخی گسترده و تنوع زیستی گیاهی قابل‌توجه، استفاده سنتی از گیاهان دارویی در این منطقه امری بسیار رایج و شناخته شده است (۷۳).

وجود تنوع بسیار بالای اکولوژیکی کشورمان از یک‌سو و رویکرد گسترده عمومی مردم به استفاده از گیاهان دارویی و طب سنتی از سوی دیگر، نشان‌دهنده لزوم تحقیقات گسترده در زمینه گیاهان دارویی ایران می‌باشد. هرچند که از لحاظ سابقه تحقیق، مطالعاتی در زمینه گیاهان دارویی ایران صورت پذیرفته، اما تاکنون هیچ‌گونه کار پژوهشی متمرکز در رابطه با گیاهان دارویی تیره شب‌بو در ایران انجام نگرفته و گزارشی نیز در این زمینه منتشر نشده است. لذا در این پژوهش تلاش شده است تا با معرفی گیاهان بومی دارویی تیره شب‌بو و موارد استفاده آن‌ها اطلاعات مفیدی ارائه شود.

مواد و روشها

اطلاعات مربوط به این تحقیق حاصل جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی نظیر Elsevier، Europe، Google، Scholar، ISI Web of Science، IranMedex، Magiran، Science Direct، PubMed، ProQuest، Nature، Medlib

جدول ۱ - اطلاعات مربوط به گیاهان دارویی تیره شب‌بو شامل نام علمی، نام فارسی، شکل زیستی، کرومیتپ، اندام مورد استفاده و کاربرد معلی.

نام علمی	شکل زیستی	گروه تپ	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	کاربرد معلی
<i>Aethionema spinosum</i> (Boiss.) Prantl (Syn: <i>Monera spinosa</i> Boiss.)	همی کریپتوتپ	II	خرد مرچان	سیرک	سرشاخه گلدار	عطر و طعم صندل، فید کریم، عطا آور، مدر، برده‌دهنده، مرق، فید اسکروبوت
<i>Alliaria petiolata</i> (M.Bieb.) Cavara & Grande	تروفیت	IT-ES	گندمانی، علف سیر	سیرک	برگ، سرشاخه، گلدار، دانه	
<i>Alyssum braetretatum</i> Doiss. & Duhse	همی کریپتوتپ	II	قدومه برگ دار	قدومه، تخم تریخی	دانه	عطا آور، کرتگی سینه، سرباخوردگی، گلورد
<i>Alyssum alysicarpum</i> Stephan ex Willd.	تروفیت	II	قدومه بوم، کرکی	قدومه	دانه	فید عطش، برکننده سینه
<i>Alyssum azevorum</i> Stapf	تروفیت	II	قدومه بیابانی	قدومه	دانه	ملین، فید سرده، عطا آور، کرتگی صندا، گلورد
<i>Alyssum heterotrichum</i> Boiss.	تروفیت	II	قدومه برسوسلی	قدومه	دانه	ملین، فید سرده
<i>Alyssum linifolium</i> Stephan ex Willd.	تروفیت	IT-M	قدومه برگ باریک	قدومه، تودور، کرپیو	برگ، سرشاخه گلدار، دانه	ملین، خشک‌کننده، پوست، فید سرده، عطا آور، کرتگی صندا، التهاب کلیه، درمان غرس، گلورد، سینه‌درد، دفع سنگ مجاری ادراری
<i>Alyssum marginatum</i> Steud.	تروفیت	II	قدومه پاتکوتاه، قدومه لیدار	قدومه	دانه	فید عطش، برکننده سینه
<i>Alyssum minus</i> (L.) Rothm.	تروفیت	IT-MES	قدومه	قدومه، قلیانچیا	دانه	فید سرده، عطا آور
<i>Alyssum persicum</i> Boiss.	همی کریپتوتپ	II	قدومه استهبان	قدومه	دانه	گلورد، سینه‌درد
<i>Brassica napus</i> L.	تروفیت	کاتسه H	کلرا	خلغم	ریشه، برگ، دانه	جوش صورت، فید سرده، عطا آور، سیاه‌سره، کثیررود، آریلیش، دیلت، انتها‌آور، موی بدن (بیرونی)
<i>Brassica nigra</i> (L.) W.D.J.Koeh (Syn: <i>Sinapis nigra</i> L.)	تروفیت	کاتسه M شده	خردن سیاه	خردل	ریشه، برگ، دانه	فید پوست، سهیل، تقویت منده، شفاف‌کننده پوست، بروشیت، آمولترا، درمان عفونت مجاری ادراری، تحریک گردش خون، درد ورم‌تپس، انتها‌آور، تقویت‌کننده حلقه
<i>Brassica oleracea</i> L.	همی کریپتوتپ	M شده	کلم معمولی	-----	برگ، دانه	ملین، موی منده، فید کریم، فید ورم منده و روده، زخم التیش، سهیل در عضم غذا، ایام زخم‌های مختلف، جوش صورت، رحم و کاندله، اثر سم پیش حشرات گردانه، قارچ‌کش، درمان درد زخم (نوعی پنداری پوستی)، فید آسم، بروشیت، سرباخوردگی، التهاب پوستی، التهاب عروق لنفاویک و مویزگما، درمان عفونت‌های مله (آسید)، مله، سیاه‌رخ و ملین درد فیدغوی کتله، مجاری روده ناراحتی قلنی، دفع کم‌خونی، ولوس، درمان غرس، درمان درد روماتیسم، فید درد مله، درد دندان، کلیه، درد منده و روده و درد سینه، درمان درد و التهاب ماممل، کرتگی‌های خنثی، مدر، موی بدن، فید اسکروبوت، انتها‌آور، بیات، آریلیش، سرده‌های بگری، فید سرطان
<i>Brassica rapa</i> L.	تروفیت	Coam	خلغم	خلغم	ریشه	مشکلات پوستی، مشکلات دستگاه، تنفس، سرباخوردگی، رشد و نمو استخوان‌ها
<i>Brassica tournefortii</i> Gouan	تروفیت	IT-M-SS	کلم اریلیانی	-----	ریشه، برگ، دانه	انته‌آور
<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	تروفیت	Coam	کپسه کشیش	کپسه کشیش، خوش آیین، کوسرو، کاهو دش	ریشه، برگ، سرشاخه گلدار، دانه	فید ایسهان زخم منده، محرک و قابض، بند آورنده، خمیرپزی، خمیرپزی دستگاه تنفسی، فیدغوی کتله، مجاری ادراری، التهاب منده، منقبض‌کننده، تروق، وروس، همولین، تنظیم فاندگی، خون در ادرار، سوزاک، دفع سنگ

<i>Cardamine bulbifera</i> Crantz	هیدارویت	ES	توتربک باناخی پیازچه‌دار	ساقه درازپوش	مجداری اطاری، ضد لکچریت، مغزی بدن، دفع بادحی‌های عصمی، تشکین صرع
<i>Cardamine hirsuta</i> L.	تروفیت	IT-ES	توتربک باناخی کرکی	برگ، سله جوان	سهال، اقیام رخم‌های باناخی (رخم روده)
<i>Cardamine impatiens</i> L.	تروفیت	IT-ES	توتربک باناخی شامای	برگ، سله جوان	دفع بیضاری موی پوست، خلط‌آور، درمان مضمک، دفع آب آوردن اسهال، ضد لکچریت، درمان صرع
<i>Descurainia sophia</i> (L.) Webb ex Prand (Syn: <i>Symbrium sophia</i> L.)	تروفیت	IT-ES	خلتکیر ابراسی	برگ، سرشاخه گلدار، دانه	درمان درد روماتیسم، ملز
<i>Eruca sativa</i> Mill. (Syn: <i>Eruca vesicaria</i> (L.) Cav.)	تروفیت	IT-M-SS	منداب	برگ، سرشاخه گلدار، دانه	ضد بیروست، سهیل، ضد اسهال، ملین، محرک و قابض، ضد کرم، تقویت کننده، خشک‌کننده، ضد عطش صغریا، بادحی‌های سینه، ضد عفونی، ضد بوز، خوردن، اقیام رخم، جوش صورت، درمان سینهاو، التهاب گلو، تب، بوز از
<i>Eruca hispanica</i> Druce	تروفیت	IT-M-SS	مندلی	برگ، سرشاخه گلدار	بیت برآمد، التهابات پوستی، اختلاط عمومی، دفع کرم، سرماخوردگی، مفید برای سرخچه، خفیه‌کننده، خون پاک‌کننده، عفون، زردی (یرقان)، درمان زردی، ملز، دفع سنگ مجاری ادراری، دفع ترشحات زانگی، ضد
<i>Erysimum cheiri</i> (L.) Crantz (Syn: <i>Cheiranthus cheiri</i> L.)	همی کریپتوفیت	IT-M-ES کافه شده	شبهبوی خمیری، خمیری	روشه، برگ، سرشاخه گلدار	کرم‌زدگی، دفع کرم، ضد لکچریت، التهاب‌آور، دفع سودا، مفید در دوران بارداری
<i>Erysimum repandum</i> L.	تروفیت	Cosm	خلتکیر تاج مواج	دانه	سهیل مغزی، ضد ترم، تقویت‌کننده، ملز، می‌آور، تقویت‌کننده، موی سر، ترم‌کننده، قدرت جنسی (مغزی قوی، باد)
<i>Fibigia macrocarpa</i> Boiss.	همی کریپتوفیت	IT	.....	برگ، سرشاخه گلدار، دانه	دفع آب آوردن اسهال، مغزی بدن، ضد لکچریت، دفع کتله، خشک‌کننده، عطشه
<i>Isatis cappadocica</i> Desv.	همی کریپتوفیت	IT	رسمه آذربایجانی	برگ	ضد بیروست، بواسیر، بیضاری‌های سینه، تقویت‌کننده، عطشه
<i>Isatis minime</i> Bunge	تروفیت	IT	رسمه پیلانی، رسمه پیکسله	سرشاخه گلدار	اختلالات سینه و قفسه، اقیام سله، ضد کرم، سهیل، صغرا آور، آسم، ضد عفونی‌کننده، بدن، مداوای التهاب
<i>Isatis tinctoria</i> L.	همی کریپتوفیت	IT-M-ES	رسمه	برگ، سرشاخه گلدار	چشم، بیروست و غده لنفاوی، مغزی قلب، ضد فشارخون، صلب شیراین، کرم‌زدگی‌های غشایی، ملز، دفع سنگ مجاری ادراری، سیلیس، ضد سرطان چشم و سینه
<i>Lepidium draba</i> L. (Syn: <i>Cardaria draba</i> (L.) Desv.)	همی کریپتوفیت	Cosm	آزبک	روشه، برگ، سرشاخه گلدار، دانه	تسپیر، تشکین درد شکم، ضد لکچریت
<i>Lepidium latifolium</i> L.	همی کریپتوفیت	PI	توتربک برگ‌گهون، موجه	روشه، برگ، سرشاخه گلدار، دانه	درمان عفونت‌های سینوس، درمان سردردهای میگرنی
<i>Lepidium pefoliatum</i> L.	تروفیت	IT	توتربک سله، اغوش	دانه	قارچ‌کش
<i>Lepidium ruderale</i> L.	تروفیت	IT-M-ES	توتربک خراب‌روی، توتربک برگ بارنگ	دانه	مغزی بدن، درمان لسهال عمومی، محرک رشد مو، درمان آسم، تصفیه‌کننده، خون‌کننده، ضد خون، درمان میگرن

قیام رخم چرکی، بنادورده، خمیری زردی، درمان زردی (یرقان)، ضد لکچریت، تقویت‌کننده، رنگ‌دها، رنگ کردن پشت چشم

ضد نفخ، درمان ورم سینه، کاهش اسهال، کتله، کتله، عوارض بواسیر، بنادورده، خمیری زردی، ملز، مومخ و کافله، اثر سم پیش‌حشرات گرمه، اقیام رخم‌ها، آریکنده، سینه، بیضاری‌های تنفسی، ضد عفونی، درمان عفونت‌های داخلی، سرماخوردگی، دفع کرم‌ها، درمان درد ورم‌ناهم، ملز (ادراری آور)، کاهش دهنده، خمیری زردی، قلندگی، بیرو دهنده، ضد لکچریت، جانش

گرمی مزاج، درمان آسم، کافله، جوش خون، ملز، مغزی بدن، ضد سرطان

کرم‌زدگی، ملز، دفع سنگ مجاری ادراری، ضد لکچریت

درمان درد رخم

<i>Lepidium sativum</i> L.	تروفیت	PI	ششایی، ترپونیک	ششایی، تر ششایی، تپه	ریشه، برگ سرخسافه گلدار، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه شش از گلدهی، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه
<i>Nasturtium officinale</i> W.T.Aiton	میداروفیت	II-ES	ششایی، ترپونیک	ششایی، تر ششایی، تپه	ریشه، برگ سرخسافه گلدار، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	
<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	تروفیت	M-ES	ششایی، ترپونیک	ششایی، تر ششایی، تپه	ریشه، برگ سرخسافه گلدار، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	
<i>Raphanus sativus</i> L.	تروفیت	Cosu	ششایی، ترپونیک	ششایی، تر ششایی، تپه	ریشه، برگ سرخسافه گلدار، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	
<i>Sinapis alba</i> L.	تروفیت	PI	ششایی، ترپونیک	ششایی، تر ششایی، تپه	ریشه، برگ سرخسافه گلدار، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	
<i>Sinapis arvensis</i> L.	تروفیت	II-M-ES	ششایی، ترپونیک	ششایی، تر ششایی، تپه	ریشه، برگ سرخسافه گلدار، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	
<i>Sisymbrium altissimum</i> L.	تروفیت	II-M	ششایی، ترپونیک	ششایی، تر ششایی، تپه	ریشه، برگ سرخسافه گلدار، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	
<i>Sisymbrium irio</i> L.	تروفیت	II-SS	ششایی، ترپونیک	ششایی، تر ششایی، تپه	ریشه، برگ سرخسافه گلدار، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	
<i>Sisymbrium loeselii</i> L.	تروفیت	II-M-ES	ششایی، ترپونیک	ششایی، تر ششایی، تپه	ریشه، برگ سرخسافه گلدار، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	
<i>Sisymbrium officinale</i> (L.) Scop.	تروفیت	II-M-ES	ششایی، ترپونیک	ششایی، تر ششایی، تپه	ریشه، برگ سرخسافه گلدار، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	
<i>Strigosella africana</i> (L.) Botsch (Syn: <i>Malcolmia africana</i> (L.) W.T.Aiton)	تروفیت	II-M-SS	ششایی، ترپونیک	ششایی، تر ششایی، تپه	ریشه، برگ سرخسافه گلدار، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	
<i>Thlaspi arvense</i> L.	تروفیت	PI	ششایی، ترپونیک	ششایی، تر ششایی، تپه	ریشه، برگ سرخسافه گلدار، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	مغز، ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه ریشه، برگ سرخسافه، گلدار، تپه شش از گلدهی، دانه	

ES: اروپا سیبری، SS: سحارا سندی، IT: ایران، M: مدیترانه‌ای، PI: چند ناحیه‌ای (بیش از سه ناحیه)، Cosm: جهان‌دار، Sh: ششایی، Tr: تروفیت

Prantl و *Sinapis arvensis* L. برای درمان ناراحتی‌های مربوط به دستگاه گوارش به‌طور گسترده‌ای استفاده می‌شوند. به همین صورت ۲۴ گونه گیاهی از قبیل *Brassica napus* L. برای درمان بیماری‌های دستگاه تنفسی مورد استفاده وسیع قرار می‌گیرند.

بررسی و مقایسه اثرات درمانی محلی آن‌ها نشان داد که برخی از گیاهان کاربردهای چندگانه‌ای در طب سنتی افراد محلی دارند. همچنین ملاحظه شد که برای مقابله با اثرات بیماری‌های شناخته شده، گیاهان مختلفی مورد استفاده افراد قرار می‌گیرند. به‌طوری که تعداد ۲۶ گونه گیاهی مختلف از جمله *Descurainia sophia* (L.) Webb ex

جدول ۲- دسته‌بندی پرکاربردترین گیاهان دارویی تیره شب‌بو در ایران در درمان سنتی بیماری‌ها

ردیف	نوع استفاده سنتی دارویی	گونه‌های مورد استفاده	تعداد گونه
۱	درمان بیماری‌های دستگاه گوارشی	<i>Alliaria petiolata</i> , <i>Alyssum dasycarpum</i> , <i>Alyssum desertorum</i> , <i>Alyssum heterotrichum</i> , <i>Alyssum linifolium</i> , <i>Alyssum marginatum</i> , <i>Brassica nigra</i> , <i>Brassica oleracea</i> , <i>Capsella bursa-pastoris</i> , <i>Cardamine bulbifera</i> , <i>Descurainia sophia</i> , <i>Eruca sativa</i> , <i>Eruca hispanica</i> , <i>Erysimum cheiri</i> , <i>Isatis minima</i> , <i>Lepidium draba</i> , <i>Lepidium sativum</i> , <i>Nasturtium officinale</i> , <i>Raphanus sativus</i> , <i>Sinapis alba</i> , <i>Sinapis arvensis</i> , <i>Sisymbrium altissimum</i> , <i>Sisymbrium irio</i> , <i>Sisymbrium loeselii</i> , <i>Sisymbrium officinale</i> , <i>Thlaspi arvense</i>	۲۶
۲	درمان بیماری‌های دستگاه تنفسی	<i>Alliaria petiolata</i> , <i>Alyssum bracteatum</i> , <i>Alyssum dasycarpum</i> , <i>Alyssum desertorum</i> , <i>Alyssum heterotrichum</i> , <i>Alyssum linifolium</i> , <i>Alyssum marginatum</i> , <i>Alyssum minus</i> , <i>Brassica napus</i> , <i>Brassica nigra</i> , <i>Brassica oleracea</i> , <i>Brassica rapa</i> , <i>Capsella bursa-pastoris</i> , <i>Cardamine hirsuta</i> , <i>Descurainia sophia</i> , <i>Erysimum cheiri</i> , <i>Erysimum repandum</i> , <i>Isatis minima</i> , <i>Lepidium draba</i> , <i>Lepidium latifolium</i> , <i>Nasturtium officinale</i> , <i>Raphanus sativus</i> , <i>Sisymbrium irio</i> , <i>Strigosella africana</i>	۲۴
۳	مؤثر بر اختلالات متابولسمی	<i>Alliaria petiolata</i> , <i>Brassica napus</i> , <i>Brassica nigra</i> , <i>Brassica oleracea</i> , <i>Brassica rapa</i> , <i>Brassica tournefortii</i> , <i>Capsella bursa-pastoris</i> , <i>Descurainia sophia</i> , <i>Eruca sativa</i> , <i>Erysimum repandum</i> , <i>Isatis minima</i> , <i>Isatis tinctoria</i> , <i>Lepidium draba</i> , <i>Lepidium latifolium</i> , <i>Lepidium perfoliatum</i> , <i>Lepidium sativum</i> , <i>Nasturtium officinale</i> , <i>Sisymbrium altissimum</i> , <i>Sisymbrium irio</i> , <i>Sisymbrium loeseli</i> , <i>Sisymbrium officinale</i>	۲۱
۴	درمان بیماری‌های عفونی، آلرژی و التهاب	<i>Alyssum bracteatum</i> , <i>Alyssum desertorum</i> , <i>Alyssum linifolium</i> , <i>Brassica nigra</i> , <i>Brassica oleracea</i> , <i>Brassica rapa</i> , <i>Capsella bursa-pastoris</i> , <i>Cardamine hirsuta</i> , <i>Descurainia sophia</i> , <i>Erysimum cheiri</i> , <i>Fibigia macrocarpa</i> , <i>Lepidium draba</i> , <i>Lepidium perfoliatum</i> , <i>Nasturtium officinale</i> , <i>Raphanus sativus</i> , <i>Sinapis alba</i> , <i>Sinapis arvensis</i> , <i>Sisymbrium irio</i>	۱۹
۵	درمان بیماری‌های پوست و مو	<i>Alyssum linifolium</i> , <i>Brassica napus</i> , <i>Brassica nigra</i> , <i>Brassica oleracea</i> , <i>Brassica rapa</i> , <i>Capsella bursa-pastoris</i> , <i>Cardamine hirsuta</i> , <i>Descurainia sophia</i> , <i>Eruca sativa</i> , <i>Isatis cappadocica</i> , <i>Isatis minima</i> , <i>Isatis tinctoria</i> , <i>Lepidium draba</i> , <i>Lepidium ruderales</i> , <i>Nasturtium officinale</i> , <i>Sisymbrium irio</i> , <i>Sisymbrium loeselii</i>	۱۷
۶	درمان بیماری‌های دستگاه ادراری و تناسلی	<i>Alliaria petiolata</i> , <i>Alyssum linifolium</i> , <i>Brassica oleracea</i> , <i>Capsella bursa-pastoris</i> , <i>Cardamine impatiens</i> , <i>Descurainia sophia</i> , <i>Eruca sativa</i> , <i>Erysimum cheiri</i> , <i>Lepidium draba</i> , <i>Lepidium latifolium</i> , <i>Lepidium perfoliatum</i> , <i>Lepidium sativum</i> , <i>Nasturtium officinale</i> , <i>Raphanus sativus</i> , <i>Sinapis alba</i> , <i>Sinapis arvensis</i> , <i>Sisymbrium irio</i>	۱۷
۷	مسکن و مؤثر بر رفع درد	<i>Alyssum bracteatum</i> , <i>Alyssum desertorum</i> , <i>Alyssum linifolium</i> , <i>Alyssum persicum</i> , <i>Brassica napus</i> , <i>Brassica nigra</i> , <i>Brassica oleracea</i> , <i>Cardamine impatiens</i> , <i>Descurainia sophia</i> , <i>Erysimum cheiri</i> , <i>Erysimum repandum</i> , <i>Fibigia macrocarpa</i> , <i>Lepidium draba</i> , <i>Lepidium sativum</i> , <i>Nasturtium officinale</i> , <i>Raphanus sativus</i> , <i>Sinapis arvensis</i>	۱۷
۸	درمان بیماری‌های دستگاه گردش خون	<i>Alyssum linifolium</i> , <i>Brassica nigra</i> , <i>Brassica oleracea</i> , <i>Capsella bursa-pastoris</i> , <i>Descurainia sophia</i> , <i>Erysimum cheiri</i> , <i>Isatis minima</i> , <i>Isatis tinctoria</i> , <i>Lepidium draba</i> , <i>Lepidium latifolium</i> , <i>Lepidium sativum</i> , <i>Nasturtium officinale</i> , <i>Raphanus raphanistrum</i> , <i>Raphanus sativus</i> , <i>Sisymbrium irio</i>	۱۵
۹	درمان بیماری‌های مغز و اعصاب	<i>Brassica napus</i> , <i>Brassica nigra</i> , <i>Brassica oleracea</i> , <i>Capsella bursa-pastoris</i> , <i>Cardamine hirsuta</i> , <i>Eruca hispanica</i> , <i>Erysimum cheiri</i> , <i>Isatis minima</i> , <i>Lepidium latifolium</i> , <i>Raphanus sativus</i> , <i>Sinapis arvensis</i> , <i>Sisymbrium irio</i>	۱۲
۱۰	چاشنی (عطر و طعم‌دهنده) و آرایشی	<i>Aethionema spinosum</i> , <i>Isatis tinctoria</i> , <i>Lepidium draba</i>	۳

بحث و نتیجه‌گیری

اقوام متعدد با آداب و رسوم متفاوت و نیز تنوع بالای گیاهان در این کشور سبب شده است که از دیرباز تاکنون شرایط بسیار مطلوبی برای استفاده از انواع گیاهان در زمینه‌های مختلف فراهم شده باشد. با توجه به اهمیت

کشور ایران دارای گستره وسیع و آداب و رسوم کهن فراوان در این پهنه جغرافیایی بوده و از طرف دیگر وجود

یا گونه‌های جنس‌های مشابه کاربرد دارد، مانند نام محلی خردل که به دو گونه *Brassica nigra* (L.) W.D.J.Koch و *Sinapis alba* L. و *Sinapis* L. از جنس‌های *Brassica* و نام محلی خاکشیر که به سه گونه *Descurainia sophia*، *Sisymbrium irio* L. و *S. loeselii* L. از دو جنس *Descurainia* Webb & Berth. و *Sisymbrium* اطلاق می‌شوند. بعلاوه به گیاه *Lepidium perfoliatum* L. قدومه شهری گفته می‌شود در حالیکه این گونه اصولاً در مناطق کوهستانی رویش می‌یابد و اصولاً به صورت علف هرز در شهرها دیده نمی‌شود که شهری نامیده شود و بعلاوه با توجه به تعلق این گیاه به جنس ترتیزک (*Lepidium* L.) نمی‌تواند قدومه نامیده شود (۷۶). نتایج به دست آمده نشان داد گیاهان دارویی تیره شب‌بو در ایران مصارف وسیع و گسترده‌ای داشته و برای درمان بیماری‌های مختلف مورد مصرف قرار می‌گیرند. برخی از گونه‌های گیاهی مثل *Descurainia sophia* L.، *Lepidium draba* L. و *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik. به طور فزاینده‌ای توسط اهالی ایران شناخته شده و مورد مصرف قرار می‌گیرد. اما برخی گیاهان مثل *Aethionema spinosum* Prantl (Boiss.)، *Erucaria Alyssum persicum* Boiss.، *Fibigia macrocarpa* Boiss.، *hispanica* Druce و *Strigosella africana* (L.) Botsch توسط افراد کمی مورد استفاده قرار می‌گیرند. لازم به ذکر است مصرف بیش از اندازه برگ و گل *Descurainia sophia* و *Erysimum cheiri* (L.) Crantz باعث مسمومیت می‌شود. در حاشیه چشمه‌ها *Nasturtium officinale* W.T.Aiton پوششی را به طور فشرده و گاه تنک تشکیل می‌دهد و به صورت تازه در فصول رویشی در برخی بازارهای ایران عرضه می‌شود. برخی از گیاهان این تیره در دسته سبزیجات قرار دارند و توسط مردم به طور وسیعی مورد استفاده قرار می‌گیرند. از آن جمله می‌توان کلم *Brassica oleracea* L.، شلغم *B. rapa* L.، شاهی *Lepidium sativum* L.، تربچه و ترب *Raphanus sativus* L. را نام برد که بیشتر به صورت

استفاده سنتی مردم از گیاهان دارویی برای رفع امراض و ناراحتی‌های خویش، بهره‌گیری از این اطلاعات ارزشمند در این ارتباط لازم و ضروری می‌باشد (۲۷). وجود ۴۴ گونه گیاهی دارویی تیره شب‌بو، خود به خوبی نشان‌دهنده تنوع زیستی بالای این نوع گیاهان در ایران است.

جنس‌های قدومه (*Alyssum*) با ۸ گونه، *Brassica* با ۵ گونه و *Sisymbrium* با ۴ گونه بیشترین تنوع گونه‌ای را نشان می‌دهند. دلیل تنوع گونه‌ای این جنس‌های گیاهی، غنای زیاد و نیز سازگاری مناسب آن‌ها به زمین‌های رها شده کشاورزی و همچنین حاشیه مزارع است که مأمّن بسیار مناسبی را برای آن‌ها فراهم نموده است (۳۰). بررسی اشکال زیستی در گونه‌های گیاهی تیره شب‌بو نشان داد که تروفیت‌ها با دارا بودن ۳۲ گونه فراوان‌ترین شکل زیستی را در میان گونه‌های دارویی این تیره به خود اختصاص داده‌اند. این یافته با نتایج به دست آمده در تحقیقات فلورستیک مطابقت دارد (۲۵-۱۸، ۳۴ و ۶۰). از جاییکه بیشترین میزان بارش سالیانه در ایران در فصول زمستان و بهار صورت می‌پذیرد و در سایر فصل‌ها نیز بارندگی قابل توجهی به چشم نمی‌خورد، از این رو فصل بهار فصل بسیار مناسبی برای رویش گونه‌های یکساله‌ای است که در فصول دیگر قدرت رویارویی با عوامل نامساعد آب و هوایی را ندارند. شکل زیستی گیاهان نشان‌دهنده اثر انعکاس مستقیمی از سازش گیاهان با شرایط محیطی، به‌ویژه عوامل اقلیمی است (۷۱). مطالعه پراکنش جغرافیایی این گونه‌ها نیز مؤید این نکته است که عناصر منطقه ایران-تورانی با اختصاص ۱۱ گونه از گونه‌های موجود، درصدی معادل ۲۵ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. گونه‌های *Alyssum bracteatum* Boiss. & Buhse و *A. persicum* Boiss. انحصاری ایران بوده که در سال‌های اخیر برداشت بی‌رویه و نادرست، این گیاهان را در معرض خطر نابودی قرار داده است. این سه گونه در حال حاضر در وضعیت کم‌خطر قرار دارند (۵۹). برخی از اسامی محلی گیاهان دارویی برای گونه‌های مختلف یک جنس و

و سایر مسئولان به‌عنوان دستگاہ متولی گیاهان دارویی ضمن حفظ این ذخایر ارزشمند، آگاهی لازم را به همه مردم در زمینه عدم برداشت مستقیم از گیاهان دارویی در عرصه‌های منابع طبیعی ارائه دهند و لازم است ما به‌عنوان متولیان تحقیقات گیاهان دارویی هر چه سریع‌تر نتایج گیاهان بومی شده و سایر اطلاعات مربوطه را در اختیار قشر مصرف‌کننده قرار دهیم. از سوی دیگر لازم است گام‌های ارزشمندی را در زمینه تجاری‌سازی گیاهان دارویی و داروهای گیاهی برداشت تا بتوان زمینه‌ای را برای ارزآوری و اشتغال‌زایی در کشورمان فراهم نمود.

سپاسگزاری

گزارش حاضر با حمایت مالی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجرد به انجام رسیده و کلیه حقوق آن مربوط به این دانشگاه است. از دکتر یونس عصری به خاطر تعیین کوروتیپ گونه‌ها قدردانی می‌گردد.

کاشته شده در ایران حضور دارند. بیشترین موارد مصرف سنتی گیاهان دارویی تیره شب‌بو عبارتند از: مدر و ضد اسکوربوت (هرکدام ۱۳ گونه)، اشتهاآور (۸ گونه)، ضد یبوست، ملین، کرم‌کش، خلط‌آور، ضد روماتیسم، دافع سنگ کلیه و مقوی بدن (هرکدام ۷ گونه) (جدول شماره ۱). با توجه به نتایج به دست آمده، بیشترین موارد مصرف گیاهان دارویی تیره شب‌بو در ایران در درمان بیماری‌های دستگاه گوارش و تنفسی می‌باشد. شایان ذکر است بیشترین موارد مصرف بزرگترین جنس این تیره (*Alyssum*) در درمان بیماری‌های دستگاه تنفسی بوده و کاربرد گیاهان دارویی در جهت درمان بیماری‌های مغز و اعصاب کمتر از سایر موارد دارویی گیاهان مورد توجه قرار گرفته است (جدول ۲).

پیشنهاد می‌گردد با توجه به اهمیت فراوان گونه‌های مختلف در درمان بیماری‌ها، ضروری است که استفاده از آن‌ها در برنامه‌های مدیریتی همه مناطق قرار گیرد لذا توصیه می‌شود سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور

منابع

- 1- Abbasi, S., Afsharzadeh, S. and Mohajeri, A. R. (2012). Ethnobotanical study of medicinal plants in Natanz region. *Journal of Herbal Drugs*. 3: 147-156.
- 2- Abdi, N., Abdi, M. and Hasan Zadeh, S. (2010). Introduction of medicinal plants in Arak county. *New Finding in Agriculture*. 5: 37-49.
- 3- Ahmadi, S., Babakhanlu, P. and Karimifar, M. A. (2010). Medicinal plants of Lorestan. *Yafteh (Lorestan University of Medical Sciences)*. 11: 85-100.
- 4- Ahvazi, M., Akbarzadeh, M., Khalighi-Sigaroodi, F. and Kohandel, A. (2012). Introduce some of the medicinal plants species with the most traditional usage in east Mazandaran region. *J. Med. Plants*. 4: 164-176.
- 5- Ahvazi, M., Mozaffarian, V., Nejdastari, T., Mojab, F., Charkhchiyan, M. M., Khalighi-Sigaroodi, F. and Ajani, Y. (2007). Medicinal application of native plants (Lamiaceae and Rosaceae family) in Alamut region in Gazvin province. *J. Med. Plants*. 4: 74-84.
- 6- Akbarzadeh, A., Jaimand, K., Hemmati, A. and Khanjani Shiraz, B. (2010). Medicinal plants of Gilan province and their applications. *Iranian Journal of Medicinal and Aromatic Plants*. 26: 326-347.
- 7- Arian Manesh, R., Sahebi, J. and Rahiminejad, M. R. (2009). Introducing medicinal plants of Gardaneh Rokh region (Bakhtiari province). *Journal of Investigation and Application of Medicinal Plants*. 1: 11-16.
- 8- Ashoori Sanjani, P., Fayyaz, M., Najafpoor Navaii, M. and Sefidkon, F. (2012). Distribution of medicinal plants in Qom province. Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran. 247 p.
- 9- Assadi, M., Sajedi, S., Fakhri Ranjberi, H., Mirzadeh Vaghefi, S., Moazzeni, H., Khodashenas, M., Khosravi, A. R., Hatami, A., Mehrnia, M., Kaffash, S., Heidarnia, N., Sheidai, M., Heidari Rikan, M., Kavousi, K., Sonboli, A., Veiskarami, G. and Aminian, F. (2017). Brassicaceae. In: Flora of Iran (Ed. Assadi, M.) vol. 143. Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran. 954 p.
- 10- Atri, M., Savadkouhi, F. and Akbarzadeh, A. (2009). Introducing of medicinal plants of the Gadook's summer ranglands. *Journal of*

- Investigation and Application of Medicinal Plants*. 1: 9-14.
- 11- Azizi, H. and Keshavarzi, M. (2015). Ethnobotanical study of medicinal plants of Sardasht, western Azerbaijan, northwestern Iran. *Journal of Herbal Drugs*. 6: 113-119.
  - 12- Bahmani, M., Avijgan, M., Hossaini, S. R., Najafzadeh Varizi, H. and Mehrzadi, S. (2010). Traditional application of medicinal plants in southern area of Ilam province for treatment diseases and clinical syndromes in small ruminants. *Journal of Herbal Drugs*. 1: 51-60.
  - 13- Bahmania, M., Zargarab, A. and Rafieian-Kopaeic, M. (2014). Identification of medicinal plants of Urmia for treatment of gastrointestinal disorders. *Rev Bras Farmacogn*. 24: 468-480.
  - 14- Bahmani S., Rodi, B. and Masoudian, N. (2015). Identification of medicinal plants protected area Norozlo dam in West Azarbayegan province. *Iranian Journal of Biological Sciences*. 10: 31-36.
  - 15- Bibak, H. and Moghbeli, F. (2017). Collection, identification and traditional usage of medicinal plants in Jiroft county. *J. Med. Plants*. 16: 116-141.
  - 16- Cheraghi, M. and Asadi-Saman, M. (2016). Hematopoietic medicinal plants based on ethnobotanical documents of Iran: a strategy to develop nature-based drugs effective on anemia. *Der Pharmacia Lettre*. 8: 393-399.
  - 17- Dehghan Shahreza, F. (2016). *Brassica napus* and diabetic complications. *J Nephrofarmacol*. 5: 106-107.
  - 18- Dehshiri, M. M. (2016). Floristic study of Khargushan Mountain, Lorestan province. *Taxonomy and Biosystematics*. 8: 53-68.
  - 19- Dehshiri, M. M. and Goudarzi, M. (2006). Floristic study of Borujerd area. *Journal of Sciences (Islamic Azad University)*. 15: 459-476.
  - 20- Dehshiri, M. M., Jalilian, N. and Tahmasebi, G. (2017). Floristic study in Nova (Noor) Mountain, Kermanshah province. *Iranian Journal of Plant Biology*. 9: 95-108.
  - 21- Dehshiri, M. M. and Jozipoor, M. (2014). Angiosperms, Kuhdasht gypsum areas, Lorestan, Iran. *Check List: Journal of species lists and distribution*. 10: 516-523.
  - 22- Dehshiri, M. M. and Mahdavar, H. (2016). Alpine flora of some part of Oshtorankuh, Lorestan province. *Taxonomy and Biosystematics*. 8: 29-40.
  - 23- Dehshiri, M. M., Mirdavoodi, H. R. and Rahmati, P. (2016). Floristic study of Shahbaz Mountain, Markazi province. *Iranian Journal of Plant Biology*. 8: 49-62.
  - 24- Dehshiri, M. M., Nooraei, F. and Maassoumi, S. M. (2019). Floristic study of Islamabad Gharb area in the central Zagros. *Journal of Plant Ecosystem Conservation*. (In press).
  - 25- Dehshiri, M. M., Safikhani, K. and Mostafavi, H. (2016). Alpine flora of some part of Alvand MOUNTAIN, Hamadan province. *Iranian Journal of Plant Biology*. 8: 89-104.
  - 26- Derakhshan, N., Khatamsaz, M. and Zolfaghari, B. (2017). Ethnobotanical uses of plants in the Saghez (Kurdistan, Iran). *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 7: 507-516.
  - 27- Dolatkahi, M. and Ghorbani Nohooji, M. (2013). The most used medicinal plant species of Dashtestan (Bushehr province), with emphasize on their traditional uses. *J. Med. Plants*. 2: 85-105.
  - 28- Dolatkahi, M., Ghorbani Nohooji, M., Mehrafarin, A., Amini Nejad, G. R. and Dolatkahi, A. (2012). Ethnobotanical study of medicinal plants in Kazeroon, Iran: identification, distribution and traditional usage. *J. Med. Plants*. 11: 163-178.
  - 29- Dolatkahi, M. and Nabipour, I. (2013). Systematically study of medicinal plants in Bushehr province, Southern Iran. *Journal of Herbal Drugs*. 3: 209-222.
  - 30- Dolatkahi, M. and Nabipour, I. (2014). Ethnobotanical study of medicinal plants used in the northeast latrine zone of Persian Gulf. *J. Med. Plants*. 2: 129-143.
  - 31- Dolatkahi, M., Yousefi, M., Bagher Nejad, J. and Dolatkahi, A. (2010). Introductory study of the medicinal plant species of Kazeroon, Fars province. *Journal of Herbal Drugs*. 1: 47-56.
  - 32- Ehsani, A., Mozaffarian, V., Fayyaz, M., Mazini, F., Najafpoor Navaii, M. and Sefidkon, F. (2013) Identification and distribution of medicinal plants in Mazandaran province. Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran. 348 p.
  - 33- Ekraarian, S., Rostami, F., Yazdani Charati, J. and Abdollahi, F. (2016). Use of medicinal plants during pregnancy in pregnant women in Sari, Iran. *J Mazandaran Univ Med Sci*. 26: 341-345.
  - 34- Eshghi Malayeri, B., Asgari Nematian, M., Kazemeini, F. and Dehshiri, M. M. (2013). A study of the flora and determination of life

- forms of plants in Galali iron mine. *Iranian Journal of Plant Biology*. 5: 45-58.
- 35- Eslami Farouji, A. and Khodayari, H. (2016). Ethnomedicinal plants of Farouj district, north Khorasan province, Iran. *Journal of Herbal Drugs*. 7: 21-36.
- 36- Fayyaz, M., Shahandeh, R., Najafpoor Navaii, M., Ashoori Sanjabi, P. and Sefidkon, F. (2012). Distribution of medicinal plants in Khorasan Razavi province. Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran. 218 p.
- 37- Foruzeh, M. R., Heshmati, G. A. and Barani, H. (2014). Collection and investigation on ethnobotany of some plants in Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad province. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 5: 131-139.
- 38- Foruzeh, M. R., Heshmati, G. A. and Barani, H. (2014). Ethnobotany of food and medicinal species of Dilgan rangeland, Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad province. *Iranian Journal of Anthropology Research*. 4: 109-129.
- 39- Ganjali, A. R. and Khaksafidi, A. (2015). Identification of some pharmaceutical plant species in Zabol (Iran, Sistan and Baluchistan province) and their application in traditional medicine. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 6: 89-96.
- 40- Ganjali, A. R. and Khaksafidi, A. (2016). Ethnobotanical study of some medicinal plant species in Birjand. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 6: 349-357.
- 41- Garousi, E., Behmanesh, B., Mohammed-Esmaili, M. and Ajam-Norouzi, R. (2016). Investigating the most important environmental factors affecting on distribution of medicinal plants in the rangeland of Olang, Golestan province. *Journal of Plant Ecosystem Conservation*. 4: 103-121.
- 42- Ghannadi, A. R., Zolfaghari, B. and Shamashian, S. H. (2011). Necessity, importance, and applications of traditional medicine knowledge in different nations. *J. of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 2: 161-176.
- 43- Ghasemi Dehkordi, N., Ghanadian, M., Ghaem Maghami, L. and Saeedifar, S. (2015). Collection, identification, and evaluation of the traditional applications of some plants of the Gardaneh Rokh in Charmahal & Bakhtiari province. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 6: 80-88.
- 44- Ghasemi Dehkordi, N., Sartavi, K. and Yadegari, E. (2013). Collection and evaluation of the traditional application of some plants of Jam & Riz. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 4: 199-208.
- 45- Ghasmi Pirbalouti, A. (2009). Medicinal plants used in Chaharmahal and Bakhtiari districts of Iran. *Kerva Rolonica*. 55: 69-77.
- 46- Gholipour, A., Ghorbani Nohooji, M., Rasuli, N. and Habibi, M. (2014). An ethnobotanical study on the medicinal plants of Zarm-rood rural district of Neka (Mazandaran province). *J. Med. Plants*. 4: 101-122.
- 47- Ghorbani, A., Ghafari, S., Sattarian, A., Akbarloo, M. and Bidar Lord, M. (2017). Medicinal plants of Sabalan rangeland ecosystem in Ardabil province. *Journal of Plant Ecosystem Conservation*. 4: 77-96.
- 48- Goudarzi, M., Fayyaz, M., Najafpoor Navaii, M., Ashoori Sanjabi, P. and Shahandeh, R. (2016). Distribution of medicinal plants in Semnan province. Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran. 121 p.
- 49- Gurgin Karaji, M., Karami, P. and Marofii, H. (2013). Introduction to the flora, life forms and chorology of Saral of Kurdistan (case study sub catchment Farhadabad). *Journal of Plant Researches (Iranian Journal of Biology)*. 26: 510-525.
- 50- Hayat, M. Q., Khan, M. A., Ahmad, M., Shaheen, N., Yasmin, G. H. and Akhter, S. (2008). Ethnotaxonomical approach in the identification of useful medicinal flora of Tehsil Pindigheb (District Attock) Pakistan. *Ethnobotany Res*. 6: 35-62.
- 51- Heidari, A., Zali, S. H. and Heidari, G. (2015). Ethnobotanical survey of Namarestagh summer rangelands, Amol (Mazandaran). *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 5: 330-339.
- 52- Heidari Rikan, M. and Malek Mohamadi, L. (2007). Medicinal plants in Ghasemloo valley of Uromieh. *Iranian Journal of Medicinal and Aromatic Plants*. 23: 234-250.
- 53- Heidari Rikan, M. and Rahim Dokht, R. (2017). Introduction of a number of medicinal plants with economic importance in west Azerbaijan province. *Journal of Iran Nature*. 2: 46-50.
- 54- Hooshidari, F. (2009). Medicinal plants of Kurdistan province. *Iranian Journal of Medicinal and Aromatic Plants*. 25: 92-103.
- 55- Hosseini, R., Abarsaji, G. and Hossaini, H. (2009). Medicinal plants of Golestan province. *Iranian Journal of Medicinal and Aromatic Plants*. 24: 472-498.

- 56- Hosseini, Z., Feizi, H. and Moradi, R. (2017). Assessing supply and demand of medicinal plants in Shiraz apothecaries. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 8: 123-132.
- 57- Hoveizeh, H., Fayyaz, M., Khalifehzadeh, R., Najafpoor Navaii, M. and Dinarvand, M. (2016) Distribution of medicinal plants in Boushehr province. Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran. 188 p.
- 58- Iranmanesh, M., Najafi, S. and Yosefi, M. (2010). Studies on ethnobotany of important medicinal plants in Sistan. *Journal of Herbal Drugs*. 1: 61-68.
- 59- Jalili, A. and Jamzad, Z. (1999). Red data book of Iran, a preliminary survey of endemic, rare and endangered plant species in Iran. Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran. 748 p.
- 60- Jalilian, N., Sheikhi, A. and Dehshiri, M. M. (2014). A floristic study in Bahar-ab Kuh area in Zagros Mountains (in the border of Kermanshah and Ilam provinces, Iran). *Taxonomy and Biosystematics*. 68: 65-76.
- 61- Kalafi, S. Y., Najafpoor Navaii, M. and Ashoori Sanjabi, P. (2012) Medicinal plants distribution in Tehran province. Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran. 166 p.
- 62- Kalvandi, R., Safikhani, K., Najafi, G. and Babakhanlo, P. (2007). Identification of medicinal plants of Hamedan province. *Iranian Journal of Medicinal and Aromatic Plants*. 23: 350-374.
- 63- Khodaghali, M., Fayyaz, M., Najafpoor Navaii, M., Saboohi, R. and Feizi, M. T. (2017) Distribution of medicinal plants in Isfahan province. Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran. 124 p.
- 64- Khodayari, H., Amani, S. H. and Amiri, H. (2015). Ethnobotanical study of medicinal plants in different regions of Khuzestan province. *Eco-phytochemical Journal of Medicinal Plants*. 2: 12-26.
- 65- Lavari, N., Ghasemi, M. and Nabipour, I. (2017). Ethnopharmacology of medicinal plants in the southwest of Mond Mountain. *Iran South Med J*. 20: 380-398.
- 66- Mardaninejad, S. and Vazirpour, M. (2012). Collection and identification of medicinal plants used by the indigenous people of Mobarakeh (Isfahan), southwestern Iran. *Journal of Herbal Drugs*. 3: 111-129.
- 67- Mehrabani, M., Mahdavi Meymand, Z. and Mirtajadini, M. (2013). Collecting and identify a selection of wild plants of Baft Township (Iran, Kerman province) and study of their traditional. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 4: 275-285.
- 68- Mehrabani, M., Mahdavi Meymand, Z. and Mirtajadini, M. (2014). Consumption and growth environment of medicinal plants existing in the groceries of Kerman. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 5: 21-31.
- 69- Mirdavoodi, H. and Babakhanlo, P. (2008). Identification of medicinal plants of Markazi province. *Iranian Journal of Medicinal and Aromatic Plants*. 23: 544-549.
- 70- Mirdeylami, S. Z., Heshmati, G. A. and Barani, H. (2015). Ethnobotanical and ethnoecological survey on medicinal species (case study Kechik rangelands in the northeast Golestan province). *Semiannual Journal of Indigenous Knowledge*. 1: 129-154.
- 71- Mobayen, S. (1981). Phytogeography, ecology, phytosociology and main lines of plants growth in Iran. Tehran University Press, Tehran. 271 pp.
- 72- Mohammadi, H., Sajjadi, S. E., Noroozi, M. and Mirhosseini, M. (2016) Collection and assessment of traditional medicinal plants used by the indigenous people of Dastena in Iran. *Journal of HerbMed Pharmacology*. 5(2): 54-60.
- 73- Moradi, L., Dolatkhahi, M., Darabi, H. and Nabipour, I. (2014). Ethnopharmacology of medicinal plants in Genaveh port. *ISMJ*. 17: 959-973.
- 74- Mosaddegh, M., Esmaeili, S., Hassanpour, A., Malekmohammadi, M. and Naghibi, F. (2016). Ethnobotanical study in the highland of Alvand and Tuysarkan, Iran. *Research Journal of Pharmacognosy (RJP)*. 3: 7-17.
- 75- Mozaffarian, V. (1996) A dictionary of Iranian plant names. Farhang Moaser Publisher, Tehran. 671 p.
- 76- Mozaffarian, V. (2013) Identification of medicinal and aromatic plants of Iran. Farhang Moaser Publisher, Tehran. 1350 p.
- 77- Naderi, F., Nazhad Sabzi, P. and Rasulian, B. (2010). Survey on supply and demand of medicinal plants in Lorestan province groceries. *Yafieh (Lorestan University of Medical Sciences)*. 11: 57-63.
- 78- Najafpoor Navaii, M., Zare, S., Ashoori Sanjabi, P. and Sefidkon, F. (2012) Identification and distribution of medicinal and industrial plants in Charmahal & Bakhtiari province. Research

- Institute of Forests and Rangelands, Tehran. 276 p.
- 79- Nemati Paykani, M. and Jalilian, N. (2012). Medicinal plants of Kermanshah province. *Taxonomy and Biosystematics*. 4: 69-78.
- 80- Owfi, R. E. and Safaian, N. (2017). Overview of important medicinal plants at Fars province, Iran. *Med Aromat Plants*. 6: 1-8.
- 81- Panahi Mirzahasanloo, J. and Nazifi, A. (2009). Study of medicinal plants in southern slopes of Sabalan Mountain. *Journal of Investigation and Application of Medicinal Plants*. 1: 27-36.
- 82- Rajaeia, P. and Mohamadib, N. (2012). Ethnobotanical study of medicinal plants of Hezar Mountain allocated in south east of Iran. *Iranian Journal of Pharmaceutical Research*. 11: 1153-1167.
- 83- Ramezani, M. and Minaeifar, A. A. (2016). Ethnobotanical study of medicinal plants in Fasa county. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 7: 221-231.
- 84- Rasam, G. A. and Mashayekhan, A. (2015). Studying of floristic, life form and chorotype of medicinal plants in Shirvan natural ecosystems. *Journal of Plant Ecosystem Conservation*. 3: 27-42.
- 85- Razmjouei, D., Zarei, Z. and Akbari, M. (2015). Ethnobotanical study of medicinal plants of Abadeh city in Fars province. *Journal of Crop Ecophysiology*. 7: 222-234.
- 86- Razmjouei, D., Zarei, Z. and Armand, R. (2017). Ethnobotanical Study (identification, medical properties and how to use) of some medicinal plants of Behbahan city of Khuzestan province, Iran. *J. Med. Plants*. 4: 33-50.
- 87- Rostami, M., Rostami, A. and Heydari, K. (2016). Ethnobotanical study of medicinal plants in region Marivan and usage in traditional. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 7: 215-220.
- 88- Rastegar, M., Tavana, Z., Khademi, R. and Nabipour, I. (2012). Ethnopharmacology of the native herbs of Helleh river (Bushehr province/Iran). *ISMJ*. 15: 303-316.
- 89- Saadatpour, M., Barani, H., Abedi Sarvestani, A. and Rahim Forouzeh, M. (2017). Ethnobotanical study of Sojasrood medicinal plants (Zanjan province). *Journal of Herbal Drugs*. 8: 185-193.
- 90- Saber Amoli, S., Naseri, A., Rahmani, G. H. and Kalirad, A. (2014). Medicinal plants of Kerman province. *Iranian Journal of Medical and Aromatic Plants*. 20: 487-532.
- 91- Sadeghia, Z. and Mahmoodb, A. (2014). Ethnobotanical knowledge of medicinal plants used by Baluch tribes, southeast of Baluchistan, Iran. *Rev Bras Farmacogn*. 24: 706-715.
- 92- Sajjadi, S. E., Batooli, H. and Ghanbari, A. (2011). Collection, evaluation and ethnobotany of Kashan medicinal plants. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 2: 29-36.
- 93- Salehi, B., Kumar, N. V. A., Şener, B., Sharifirad, M., Kılıç, M., Mahady, G. B., Vlasisavljevic, S., Iriti, M., Kobarfard, F., Setzer, W. N., Ayatollahi, S. A., Ata, A. and Sharifirad, J. (2018). Medicinal plants used in the treatment of human immunodeficiency virus. *Int. J. Mol. Sci*. 19: 1-60.
- 94- Samadi, V., Fayyaz, M., Najafpoor Navaii, M., Zare Zade, A., Sefidkon, F. and Hoseinzade, S. T. Y. (2014) Distribution of medicinal plants in Yazd province. Research Institute of Forests and Rangelands, Tehran. 93 p.
- 95- Shahrokhi, A., Shirmardi, H. A. and Ghaedamini, M. (2011). Identifying some medicinal kinds at risk of extinction in Kallar Mountain in Chaharmahal va Bakhtiari province. *Journal of Herbal Drugs*. 2: 95-100.
- 96- Sharififar, F., Koohpayeh, A., Motaghi, M. M., Amirhosravi, A. and Puormohseni Nasab, E. (2010). Study the ethnobotany of medicinal plants in Sirjan, Kerman province, Iran. *Journal of Herbal Drugs*. 1: 19-28.
- 97- Sharififar, F., Moharram Khani, M. R., Moattar, F., Babakhanloo, P. and Khodami, M. (2013). Ethnobotanical study of medicinal plants of Joopar Mountains of Kerman province, Iran. *Journal of Kerman University of Medical Sciences*. 21: 37-51.
- 98- Tabad, M. A. and Jalilian, N. (2015). Ethnobotanical study of medicinal plants in Zarivar region (Marivan), Iran. *J. Med. Plants*. 14: 55-76.
- 99- Toupchi, Z. (2011). Identification of medicinal plants in Arshadchamani rangelands of east Azarbaijan. *Journal of Rangeland Science*. 1: 103-110.
- 100- Vaziri, A. (2018). Identification and traditional use of some medicinal plants in Jafar Abad district of Qom province, (Iran). *Qom Univ Med Sci J*. 12: 87-95.
- 101- Yari, R., Heshmati, G.A. and Rafiee, H. (2018) An introduction into the flora, life forms, geographical distribution, and plant protection status species (case study: Chaharbagh summer rangelands in Golestan Province). *Journal of Plant Researches (Iranian Journal of Biology)*. 31: 842-853.
- 102- Zangiabadi, S., Ahmadi Moghadam, A., Pourmirzaie, A. and Naseri, F. (2016). Medical

- plants of Galoochar Juniper forest reservoir. *Plant and Ecosystem*. 12: 45-58.
- 103- Ziraee, M. A., Arshadi, S. S., Dolatkahi, M., Darabi, H. and Nabipour, I. (2015). Study of herbal medicine in Zirrah (Touz)/Dashtestan/Bushehr province. *ISMJ*. 18: 827-844.
- 104- Zolfaghari, B., Sadeghi, M., Tiri, I. and Yousefali Tabar, M. (2012). Collection, identification, and evaluation of the traditional applications of some plants of Babol. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*. 3: 113-123.
- 105- Zolfeghari, E., Adeli, I., Mozafarian, V., Babaiy, S. and Habibi Bibalan, G. H. (2012). Identification of Arasbaran medicinal plants and ethnobotanical study of rural people knowledge (case study: Arasbaran forest, Mardanaghom watershed). *Iranian Journal of Medicinal and Aromatic Plants*. 28: 534-550.

A Review on the Traditional Applications of Medicinal Plants of the Brassicaceae in Iran

Dehshiri M.M.

Dept. of Biology, Borujerd Branch, Islamic Azad University, Borujerd, I.R. of Iran.

Abstract

In recent decades, the use of herbal medicine, as an effective method, has been progressing in most countries including Iran. In the traditional medicine of Iran various methods of using plants for the treatment of diseases are common. This is actually justifiable due to the geographical extent and diversity of vegetation in Iran. This study aimed at evaluating researches conducted in Iran about the medicinal plants of Brassicaceae. Information about this search was conducted in information books and articles published in the last decade. 44 identified plant species belong to 19 genera. The most important medicinal genera are *Alyssum* (with 8 species), *Brassica* (with 5 species) and *Sisymbrium* (4 species). Therophytes (32 species, 72.72%) are the most important life form. The highest geographical distribution belongs to Irano-Turanian region (25%). Two endemic species (*Alyssum bracteatum* and *A. persicum*) are in low-risk status. *Descurainia sophia*, *Lepidium draba* and *Capsella bursa-pastoris* were more harvested by Iranians for medicinal purposes, respectively. The most used part of plants in this family is seed, and most local application of them includes: diuretic and anti-scorbutic (13 species), appetizer (8 species), anti-constipation, laxative, vermicide, expectorant, anti-rheumatism, anti-kidney stones, tonic (each one with 7 species). Altogether, the results show that major local application of these plants is in the treatment for digestive and respiratory problems.

Key words: Medicinal plants; Brassicaceae; Ethnobotany; Iran